



Kommer flytande växtnäring baserad på vinass att säljas i Sverige under 2021?

En sammanfattning av enkätsvar

Ulf Nilsson

Fritidsodlingens Riksorganisation, www.for.se

Fritidsodlingens Riksorganisation skickade i februari 2021 ut en förfrågan till växtnäringsproducenter och återförsäljare om de kommer sälja vinassbaserade växtnäringsprodukter under växtsäsongen 2021 och vad deras egna analyser och utredningar visat gällande förgiftade växter.

Under vår och sommaren 2020 var det många fritidsodlare som fick oförklarliga skador på plantor av tomat, chili och paprika. Plantorna blev missbildade i toppskotten med vridna stjälkar och förtvinade blad. En gemensam faktor för de drabbade var att de hade använt organisk växtnäring baserad på vinass, en restprodukt från sockerbetsindustrin. Vinassen visade sig vara kontaminerad av ogräsmedlet klorpyralid enligt laboratorieanalyser som Fritidsodlingens Riksorganisation lät genomföra. I pelleterad växtnäring baserad på vinass detekterades däremot inga rester av klorpyralid. Först att rapportera om problemen med flytande organisk växtnäring och driva frågan i Sverige var journalisten Lena Israelsson.

I Norge har fritidsodlare haft liknande problem med kontaminerad växtnäring. Myndigheterna har därför föreslagit att jord och gödsel maximalt får innehålla 1 µg/kg klorpyralid. Detta för att undvika skador på känsliga växtslag.

Fåtal stora aktörer dominerar marknaden

Det är flera olika varumärken av flytande organisk växtnäring som orsakat växtskador, men få tillverkare. Detta förklaras av att vinass i stor utsträckning köps in från ett fåtal stora grossister och att det är några få producenter, framför allt tyska företag, som tillverkar växtnäring till flera olika varumärken. Råvaran härstammar från Frankrike, Tyskland och Polen där klorpyralid och aminopiryalid används i betydligt större utsträckning än i Sverige. Exempelvis tillverkade Neudorff, under säsongen 2020, växtnäringarna Änglamark ekologisk växtnäring och Weibulls biologisk tomatnäring, men även flera produkter under eget varumärke. ASB Green World producerade Icas ekologiska växtnäring och Plantagens ekologiska växtnäring. Biobact är en svenskproducerad växtnäring som består av en mindre andel vinass än de tysktillverkade växtnäringarna och säljs av Nelson Garden. Det österrikiska företaget Evergreen Garden Care tillverkar Substral-produkter där en del är baserad på vinass. Utöver dessa producenter finns t ex Grandiol som ägs av LIDL och Green Future växtnäring som tillverkas av den engelska företaget Growth Technology.



Tomatplanta som skadats av kontaminerad växtnäring. Foto: Ulf Nilsson

Hur agerar de stora försäljningskedjorna i Sverige?

FOR har skickat förfrågan till Blomsterlandet, Ica, Coop, Granngården, Plantagen om de kommer sälja vinassbaserad växtnäring under 2021. Hitintills har Blomsterlandet, ICA och Plantagen och svarat.

Blomsterlandet svarar att de har valt att plocka bort alla BioBact-produkter ur sortimentet och kommer att ersätta det med andra organiska växtnäringar och gödsel som inte innehåller vinass. De skriver vidare "Substral organiska näringar som innehåller vinass har aldrig varit grundsortiment på Blomsterlandet. Det har hänt någon gång att vår leverantör av Blomsterlandets näring har skickat den som ersättningsprodukt i en skarv när våra egna (innehåller ej vinass) varit slut."

ICA säljer inte längre flytande växtnäring med vinass. Men kommer fortsatt saluföra två produkter Solabiol rosgödsel och Solabiol rhodogödsel som de "bedömt inte vara lika känsliga som den flytande näringen."

Plantagen kommer inte sälja flytande vinassprodukter i sina butiker, däremot kan vinass förekomma som granulerad gödning och inblandad i jord. Plantagen har en flytande växtnäringsprodukt som baseras på melass, som likt vinass är en restprodukt från sockertillverkning. De uppger att varje ny batch med vinassbaserad växtnäring ska testas för att säkerställa att de inte innehåller bekämpningsmedelsrester. Testerna kommer utföras av producenterna genom labbanalyser. Under 2020 har Plantagen genomfört analyser och uppger att det inte finns något som tyder på att produkterna är skadliga för växter. "Vi väljer likväl att använda oss av försiktighetsprincipen och har beslutat att stoppa försäljning av Ekologisk tomatnäring."

Hur agerar växtnäringsproducenterna?

Neudorff har valt att sluta sälja flytande växtnäring baserat på vinass till Sverige "Som en konsekvens av frågetecken som uppstått kring rester av kloparylid i vinassbaserade flytande växtnäring så har Neudorff beslutat att inte längre sälja dessa produkter till Sverige."

ASB Green World utvecklar organisk växtnäring, enligt helt nytt recept, som ska finnas på marknaden i Sverige och Norge under 2021. Denna växtnäring är inte baserad på vinass.

Biobact/Nelson Garden har stoppat all försäljning och återkallat samtliga produkter som finns till försäljning. De letar efter organisk råvara som helt kan ersätta vinass.

Econova/Weibulls kommer helt fasa ut flytande organisk växtnäring som baseras på vinass. De sista flaskorna av Weibulls tomatnäring levererades 2020-05-06.

Evergreen Garden Care kommer fortsätta sälja vinassbaserade produkter "Vinass har använts i mer än 16 år i flytande organisk näring i Europa. Det är först förra säsongen som kunder i Norden har kontaktat oss angående skador på plantor. Vi har inga kundreklamationer från övriga europeiska länder och kommer att fortsätta sälja produkter innehållande vinass. Vi tror på organiska näringar och att återcirkulation av näringsämnen är viktigt för att minska vår miljöpåverkan. Vinass som är en rest-

produkt från livsmedelsproduktion är ett återcirkulerat näringsämne och bör användas även i framtiden. Vi kommer naturligtvis fortsatt att undersöka potentiella föroreningar i återcirkulerat material. Följande växtnäringsprodukter kommer säljas i Sverige: Flytande näringar – Substral Universalnäring, Substral Væxthusnäring. Granulerade näringar (kristalliserad kalvinass) – Substral Rosgådsel, Substral Rhododendrongödsel, Substral Universalgödsel, Substral Græsmattegödsel”

Vad anser tillverkarna har orsakat växtskadorna?

Det är ingen av de tillfrågade som är helt övertygade att det enbart är bekämpningsmedelsresterna som orsakat skador utan anger att det kan finnas andra orsaker till skador.

ASB Green World ”Vi har inte hittat några vetenskapliga kopplingar mellan skadade växter och våra produkter som rapporterats från Sverige förra året. Tyvärr har vi inte fått några jordprover från Sverige eller Norge som vi efterfrågat då vi önskat undersöka om dessa innehöll rester av bekämpningsmedel. Vi kan inte heller utesluta att andra faktorer kan ha haft påverkan på plantornas utveckling. Vårt odlingsförsök gav inte heller några negativa resultat. Konstigt nog har vi inte fått klagomål från några andra länder, än från Sverige och Norge, där våra produkter säljer i ännu större kvantiteter.”

Evergreen Garden Care ”Evergreen har initierat ett odlingsförsök med olika tomatsorter för att undersöka orsaken till de ihoprullade bladen samt andra potentiella faktorer som kan orsaka dessa symptom. Försöken bekräftar att klopäralid kan orsaka denna typ av symptom. De visar också att andra faktorer ger liknande symptom, t.ex. hög koncentration av salter, samt att olika tomatsorter reagerar olika. Det är svårt att se några statistiskt säkerställda skillnader mellan de olika behandlingarna och kontrollen. Vi vet att odling i krukor och liknande, speciellt under ej optimala tillväxtförhållanden, ökar plantornas känslighet för stress av t.ex. salter. Vi undersöker därför om odlingssystemet kan ha betydelse för att våra Nordiska kunder kontaktar oss med synpunkter som inte kunder i andra Europeiska länder gör.”

Neudorff har precis initierat en omfattande undersökning för att gå till botten med frågan. De konstaterar dock att det inte inkommit några klagomål från andra länder än Sverige och Norge. Men samtidigt har de fått indikationer på att användningen av klopäralid har ökat de två senaste åren inom EU.

Läs FORs rapport

[Rester av bekämpningsmedel i växtnäring - Slutrapport om skador på växter orsakade av växtnäring](#)

Fritidsodlingens Riksorganisation analyserade under hösten 2020 växtnäringsprodukter baserade på vinass som orsakat växtskador. Tio av elva testade flytande växtnäringsprodukter innehöll rester av bekämpningsmedlet klopyralid.

Klopyralid - ett växtdödande ämne

Klopyralid är en substans som började användas som ogräsmedel redan 1975. Den används som verksamt ämne i flera olika produkter inom EU idag. Klopyralid orsakar hormonella störningar i växten. Behandlade plantor blir missbildade och dör vid höga doser. Ogräsmedlen används framförallt för att behandla tvåhjärtbladiga ogräs i spannmålsodling. I Sverige används klopyralid, och närbesläktade aminopyralid, som verksamma ämnen i flera olika ogräsmedelsprodukter (Lancelot, Matrigon, Tombo och Mustang Forte) och används av lantbrukare för att döda tvåhjärtbladiga ogräs. Däremot har de ingen effekt på enhjärtbladiga växter som till exempel arter ur gräsfamiljen där spannmålsväxterna tillhör. Ogräsmedlen kan därför användas i växande gröda utan att spannmålet tar skada. Problemet är att de verksamma ämnena är mycket stabila och tar lång tid att bryta ner.

Vilka växter är känsliga för klopyralid?

Korgblommiga växter (ex. solros, sallat), ärtväxter (ex. bönor, klöver och ärtor) och potatisväxter (ex. tomat, chili, paprika) är särskilt känsliga för klopyralid och aminopyralid. Växter som förgiftats av klopyralid och aminopyralid har rapporterats bland annat från Storbritannien, USA och Japan. I dessa fall har ursprunget varit kontaminerad stallgödsel eller kompostjord.

Vad är vinass och hur har klopyralid hamnat i ekologisk KRAV-märkt växtnäring?

Vinass är en restprodukt vid tillverkning av socker och etanol vars näringsinnehåll gör det lämpligt att använda som växtnäring. Den vinass som används i ekologisk växtnäring som säljs på den svenska marknaden är nästa uteslutande baserad på sockerbetor från Tyskland, Frankrike och Polen. Troligen har sockerbetsfälten, eller grödan som odlats innan, behandlats med bekämpningsmedel som innehåller klopyralid. Eftersom ämnet är mycket beständigt så har det inte brutits ner i framställningsprocessen av vinass. Naturligtvis får inte sockerbetsfält i ekologisk produktion behandlas med denna typ av ogräsmedel. Men enligt EU-förordning om ekologisk produktion och KRAV:s regler är det tillåtet att använda konventionella växtrester och biprodukter från livsmedelsindustrin som substrat i växtnäring. Detta betyder att vinassen kan ha tillverkats av sockerbetor från konventionellt industrilantbruk där olika ogräsmedel får lov att användas. KRAV-märkningen på ekologisk växtnäring betyder därmed endast att produkten får användas i ekologisk odling, inte att råvarans ursprung är från ekologisk odling. Märkningen är således av lite betydelse för icke-kommersiella fritidsodlare utan förvirrar mer än hjälper.